

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Natalja Gaag

**PÕLVNEMISEST TULENEV ASENDUSKOHUSTUS NING SELLE MENETLUS
KOHTUS EESTI VABARIIGIS JA VENEMAA FÖDERATSIOONIS**

Bakalaureusetöö

Õppekava HAJB, peeriala Eesti avalik- ja eraõigus

Juhendaja: lektor Kristi Joamets (PhD)

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, oluliste seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9050 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõppuni.

Natalja Gaag

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 084835HAJB

Üliõpilase e-posti aadress: natali8.gaag5@gmail.com

Juhendaja: Kristi Joamets, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. ELATISRAHA NÕUDE ALUSED JA ELATISNÕUDE TÄITMINE ASENDUSKOHUSTUSENA	9
1.1. Asenduskohustuse kujunemise ajalooline ja juriidiline aspekt Eestis ja Venemaal	9
1.2. Üldised põhimõtted ülalpidamiskohustuste ja sellest tulenevale asenduskohustuse küsimustes Eesti Vabariigis	13
1.3. Üldised põhimõtted ülalpidamiskohustuste küsimustes Venemaa Föderatsioonis.....	17
2. ASENDUSKOHUSTUST PUUDUTAVA KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS.....	19
2.1. Asenduskohustust puudutava kohtupraktika analüüs Eesti Vabariigis.....	19
2.2. Asenduskohustust puudutava kohtupraktika analüüs Venemaa Föderatsioonis.....	23
2.3. Asenduskohustust puudutava Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni kohtupraktikate võrdlus ja võimalik ettepanek	27
KOKKUVÕTE	29
SUMMARY	31
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	33

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni seadustega määratud asenduskohustuse õiguslikud ja kohtupraktikates esinevad erinevused, mis puudutavad ülalpidamist saama õigustatud laste huvisid. Selleks on vajalik vastata uurimisküsimusele, kummas riigis, kas Eesti Vabariigis või Venemaa Föderatsioonis on kehtivate asenduskohustuse regulatsioonide kohaselt ülalpidamist saama õigustatud laste huvid paremini kaitstud ja millise riigi kohtupraktikas lähtutakse rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest.

Töö on kvalitatiivne uurimus võrdleva meetodiga, kus autor esmalt analüüsib Eesti ja Venemaa asenduskohustuse õiguslikku sätestatust. Kohtupraktika analüüsimisel kasutab autor seejärel võrdlevat meetodit, et välja selgitada, riikide kohtupraktikais esinevaid erinevusi, mis puudutavad asenduskohustuse õiguslikke küsimusi.

Autor jõuab järeldusele, et nii Eesti Vabariigis kui ka Venemaa Föderatsioonis kehtivad seadusandlused võimalikult täpselt reguleeritud ja on ülesehitatud samadel põhimõtetel. Suurimaks erinevuseks on asenduskohustuse seaduse sõnaline ülesehitus, tänu millele saab Eesti perekonnaseaduses sätestatud asenduskohustust erinevalt Venemaast kohaldada ka laiemalt kui ainult vanavanematele. Kohtupraktika analüüsimisel leiab autor, et mõlemad riigid lähtuvad lapse parimast huvist, ent Eesti kohtupraktika on täpsem ning keskendub rohkem detailidele. Autor teeb ettepaneku täiendada nii Eesti Vabariigi kui ka Venemaa Föderatsiooni asenduskohustust vastavate punktidega, mis reguleeriks täpsemalt, millise sugujoone vanavanematel asenduskohustus tekib esmajärgus ning täpsustaks ka asenduskohustusest tekkiva mõju vanavanemate varalisele heaolule väljaselgitamise protsessi kohtus.

Võtmesõnad: asenduskohustus, lapse parimad huvid, vanavanemate ülalpidamiskohustus

SISSEJUHATUS

Õigusteadvusel on tänapäeva aina kiiremini muutuv ja arenevas ühiskonnas väga suur tähtsus. Õigussuhteid reguleerivate õigusnormide tundmine ja teadmine annab vajaliku aluse nende rakendamiseks igapäevases elus, mis omakorda tagab inimeste heaolu ja õiguskuulekuse. Viimane on tugevalt seotud inimeste usaldusväärusega õiguskorra vastu ning selle suurendamiseks on välja töötatud õiguskindluse põhimõte. See printsiip peab tugevdama inimeste kindlust kehtivate õigusnormide suhtes läbi õiguspärase ootuse põhimõtte ja õiguse heatasemelise rakendamise. Õigus peab olema seega iseenesest võimalikult selge, kindel ja üheti mõistetav ning samuti olema rakendatav võimalikult paljudele elulistele olukordadele.¹

Perekonnaõigus on loodud perekonnaliikmete omavahel tekkivate arusaamatuste, küsimuste ja vaidluste reguleerimiseks kohtuprotsessi kaudu.² Õigussuhe omandab perekonnaõigusliku olemuse, kui selle aluseks on perekond või põlvnemine.³ Perekonnaõigust käsitletavast perekonnaseadusest (edaspidi PKS) moodustab suure osa ülalpidamiskohustus, millest omakorda märkimisväärne osa on eraldatud laste ülalpidamiskohustusele. Lapsed, kui kõige nooremad ühiskonna esindajad, on ühtaegu toimiva ja jätkusuutliku ühiskonna aluseks ning nende turvalisuse tagamine on üheks ühiskonna eesmärkidest.⁴ Sellest tulenevalt on laste ülalpidamiskohustuse täpne sõnastamine ja sätestamine, et tagada laste heaolu ning nende sotsiaal-majanduslikult turvaline üleskasvamine, on esmatähtis nii perekonnasiseselt kui ka ühiskondlikult. Selle kõige juures tuleb ka lähtuda lapse parima huvi tagamise põhimõttest.⁵ Laste ülalpidamiskohustusest tulenev asenduskohustus on aga oma ajalooliselt olemuselt võrdlemisi uus seadus. Seda ilmestab asjaolu, et asenduskohustuse põhimõte oli seaduslikult esmaselt mainitud Eesti aladel alles 20. sajandi algusaastatel.⁶

Asenduskohustus omandab õigusliku olemuse, kui esimese astme ülalpidamise andmist kohustatud isik ehk lapsevanem on lähtuvalt oma varalisest seisundist võimetu seda tegema või kui ülalpidamise väljamõistmine osutub väga keeruliseks. Käesoleva bakalaureusetöö autor leiab, et ülalpidamiskohustus on üks tavalisemaid tekkivatest kohustustest sugulaste vahel ja selle tihti peale väljamõistmise keerukusest vanematelt, on asenduskohustuse roll esmatähtis.

¹Narits, R. Õiguse entsüklopeedia (2., täiendatud ja parandatud trükk). Tallinn: Juura 2007, lk 35.

²Anepaio, T., Hussar, A. jt. Sissejuhatus õigusteadusesse. Tallinn: Juura 2005, lk 137.

³Uusen-Nacke, T. Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguste valdkondadega – Juridica 2010, nr 2, lk 86.

⁴Engle, E. (2011). The Convention on the Rights of the Child. - Quinipiac Law Review, Vol 29, Issue 3, lk 802.

⁵Aru, A., Paron, K. (2015). Lapse parimad huvid - Juridica, Nr. 6, lk 6.

⁶Baltimaa eraseadus: Esimene raamat, 1898, lk 18.

Tulenevalt asjaolust, et asenduskohustus on ennekõike peresisene, võib selle olemus tunduda üht-teist mõistvas suhtes elavatele isikutele võõrana ja sellega seonduvad probleemid vastuvõetamatud. Paraku ajalugu on näidanud, et suhted ei kesta alati igavesti ja mitmed perekonnad purunevad ning selle juhtumisel ühise konsensuseni jõudmine osutub raskeks.⁷ Seejuures vaidluste aja ja materiaalsete ressursside poolelt kõige kokkuhoidvamaks vaidluse lahendamise viisiks osutub just nimelt konsensus ehk kompromiss.⁸

Kompromissi leiavad sugulased hea läbisaamise korral. See on võimalus, kuidas toetada üksteist vastastikku keerulistes eluolukordades, ent kompromiss omakorda on üles ehitatud usaldusel, mõistlikkusel ja vastutulelikkusel ning selle juures tuleb lähtuda mõlema vajadusest.⁹ Seejuures on võimalik lahendada asi kohtuväliselt lepitusmenetluse kaudu.¹⁰ Seadus, mis lepitusmenetlust reguleerib, on lepitusseadus.¹¹ Seda ei juhtu aga alati ja kompromissi põhitalad võivad lahutuse korral ära kaduda ja seega vaidluse reguleerimiseks ja objektiivse abi saamiseks pöörduakse kohtusse. Kohtus on omakorda vajalik järgida kindlaid reegleid, mis on seadusega paika pandud ning nendest oleneb ka lõpplahenduse tõhusus.

Lisaks omandab ülalmainituga koostöös aktuaalsust võrdlus Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni asenduskohustusest. Ajaloolistest tingimustest tulenevalt oli Eesti Venemaast suuresti mõjutatud ning tänapäeval on Eesti ja Venemaa kodanike vahel võrdlemisi aktuaalsed perekondliku iseloomuga suhteid. Nende purunemisel tekib laste olemasolul ülalpidamisega seonduvad küsimused. Sellest tulenevalt on Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni kehtivate asenduskohustuse regulatsioonide võrdlemine nende laste huvide kaitse aspektist äärmiselt oluline. Seda ennekõike ka seetõttu, et Eesti Vabariigi kui ELi liikme õigus on suuresti seotud ja põhineb ELi õigusel. Samas Eesti Vabariigi suurima naaberriigi Venemaa Föderatsiooni õigus põhineb omaette eraldiseisvatel põhitaladel.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisküsimus on seega, millises riigis, kas vastavalt Eesti Vabariigis või Venemaa Föderatsioonis, on kehtivate asenduskohustuse regulatsioonide kohaselt ülalpidamist saama õigustatud laste huvid paremini kaitstud ja kumma riigi kohtupraktikas lähtutakse rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest?

⁷Statistikaamet. Abielud ja lahutused. 2021.

⁸Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn, Juura 2008, lk 345-346.

⁹Nurmela, I., Pöldvere, P-M. Vaidluste efektiivne kohtuväline lahendamine – Juridica 2014, Nr. 1, lk 16.

¹⁰Hääl, H., Surva, L., Valma, K. Lepitusmenetlus perevaidlustes. Juridica 2014, Nr. 1, lk 87.

¹¹Hääl, H., Surva, L., Valma, K. Lepitusmenetlus perevaidlustes. Juridica 2014, Nr. 1, lk 88.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on hinnata ja võrrelda, millises riigis, kas vastavalt Eesti Vabariigis või Venemaa Föderatsioonis, on ülalpidamist saama õigustatud lapse huvi paremini kaitstud ja millise riigi kohtud lähtuvad asenduskohustuse kohtuasjadega tegelemisel rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest. Autor viib läbi kohtuotsuste võrdleva analüüsi selle kohta, kuidas Eestis ja Venemaal vanavanemad maksavad lastelastele elatist. Autor uurib ka seda, kui sügavale kohtuasja sisusse kohtud oma otsuste tegemisel tungivad ja kas riik mõjutab piisavalt elatusraha maksmisest kõrvalehoidujatest lapsevanemaid, kelleks on sagedamini isad.

Selle eesmärgi saavutamiseks on käesoleva bakalaureusetöö raames püstitatud mitu ülesannet. Töö käigus keskendutakse mõiste „asenduskohuse“ tõlgendusele lähtuvalt Eesti perekonnaõiguse normidest ja Venemaal kehtivatest seadustest. Samuti vaatleb ja analüüsib autor vanavanematelt alaealistele lastelastele makstava elatise sissenõudmisel tekkivaid õiguslikke probleeme ning uurib ka õigusnorme, mis loovad aluse nii vanavanematelt elatistrahale sissenõudmisele kui asenduskohustusele Eestis ja Venemaal. Lisaks analüüsib autor Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni kohtupraktikaid ning annab oma hinnangu, kummas riigis lähtutakse rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest.

Käesolev bakalaureuse töö on jagatud kaheks osaks. Esimeses osas käsitletakse Venemaa Föderatsiooni ja Eesti Vabariigi ülalpidamiskohustuste üldsätteid. Samuti selgitatakse, kuidas on lapse ülalpidamise kohustus reguleeritud Eesti ja Venemaa õigusaktides ning ülalpidamiskohustuse tekkimise põhjuseid ja aluseid. Peatükk hõlmab peamiselt Eesti perekonna- ja lastekaitseadust, Venemaa perekonnakoodeksi, elatist ja selle nõudmist vanavanematelt. Tuginedes Eesti ja Venemaa õigusaktidele selgitatakse välja, mis juhul on võimalik asenduskohustust rakendada vanavanemate suhtes ja kummas riigis teostatakse seda lähtuvalt lahte huvidest kõige tõhusamalt.

Teises peatükis keskendutakse Eesti ja Venemaa kohtupraktikale. Selles osas tuuakse maa-, ring- ja riigikohtu lahendid ning analüüsitakse kolleegiumi seisukohta ja kohtute põhjendusi ja järeldusi. Vastavalt nendele, olemasolevatele tõenditele võrreldakse, kumb riik on suutnud senini lähtuvalt asenduskohustusest tõhusamalt laste huve kaitsta. Tuuakse välja elatise sissenõudmise ja maksamise tegelikud kitsaskohad Venemaal ja Eestis, nende lahendamise võimalusi ning tuuakse nende võrdlus, lähtudes laste huvidest.

Käesolevas bakalaureusetöös kasutab autor võrdlevat meetodit, mis võimaldab kahe riigi õiguse uurimise kaudu leida riikide erinevusi selles osas, kuidas nad lahendavad sugulastelt alaealisele lapsele makstava elatistrahale sissenõudmisega seonduvaid õiguslikke probleeme ning koostada ka

soovitused nende probleemide lahendamiseks. Õigust, kui inimeste loodud subjektiivset tulemit saab pidevalt täiendada, ent see ei saa omandada kunagi lõpliku süsteemi olemust.¹²

Bakalaureusetöö allikatena kasutatakse Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni seadusi ja nende kommenteeritud väljaandeid, seaduste eelnõusid, konventsioone, deklaratsioone, uuringuid, teaduslikke ajakirju ja artikleid, statistikaandmeid, analüüse, kohtupraktikat ja muid erialaseid materjale.

¹²Narits, R. Õiguse entsüklopeedia (2., täiendatud ja parandatudtrükk). Tallinn: Juura 2007, lk 161.

1. ELATISRAHA NÕUDE ALUSED JA ELATISNÕUDE TÄITMINE ASENDUSKOHUSTUSENA

A.M. Netšaeva määratleb mõistet „elatis“ juriidilisest aspektist kui õigussuhet, mis „tekib seadusega ette nähtud juriidilise asjaolu alusel – poolte kokkulepe või asjaomane kohtulahend, mistõttu üks pereliikmetest on kohustatud osutama ülalpidamist teisele pereliikmele ja viimasel on seda õigus seaduslikult nõuda”.¹³ Erinevat liiki elatise õiguslik reguleerimine, maksmise kord ja suurus on sätestatud vastavate riigi perekonnaõiguslike suhete seaduste artiklitega. Ajalooliselt pärineb mõiste „elatis“ (v.k. алименты) aga ladinakeelsest sõnast „alimentum“, mis otseses mõttes tähendab „toit“.¹⁴ Teine määratlus tähendab raha maksmist teiste inimeste ülalpidamiseks ja toitmiseks.¹⁵

Ülalpidamiskohustuse esemeks on elatise saaja ülalpidamiseks mõeldud raha ja tema lisakulude hüvitamine. Elatisele on iseloomulik see, et ta kujutab endast üht lapse toetamise allikat peres, aga sel on ka rangelt ette nähtud eesmärk. Lisaks on elatis isiklik ja seda makstakse igakuiselt ning see ei sõltu lapse kindlustatusest, asukohast ega hinnalise vara kättesaadavusest talle.¹⁶ Üldjoontes soovitatakse õiglase elatise suuruse määramisel võtta arvesse ja lähtuda lapsevanema sissetulekutest, kuid seda sellisest, et see ei kahjustaks lapse huve ja tema heaolu oleks tagatud.¹⁷

1.1. Asenduskohustuse kujunemise ajalooline ja juriidiline aspekt Eestis ja Venemaal

Perekonnaõigus on vastavalt oma ajaloolisele arengule eraõiguse valdkonna osa, mis tekkis kas tulenevalt põlvnemisest või perekonnast.¹⁸ Seda näitlikustab eelkõige arusaam, et perekond ja abielu on olemuslikult ühiskondlikud moodustised, mis ei muutu ja jäävad samaks, ent nende

¹³Нечаева А.М. Семейное право: курс лекций. – М.: Юрист 2011, lk 35. Netšaeva A.M. Semejnoe pravo: kurs lektsii. – М.: Jurist 2011, lk 35.

¹⁴Лехин И., Петров Ф. Словарь иностранных слов. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1954, lk 108. Lehin I., Petrov F. Slovar inostrannõh slov. – М.: Gosudarstvennoe izdatelstvo inostrannõh i natsionalnõh slovarei, 1954, lk 108.

¹⁵Косова О. Ю. Право на алименты. Законодательство, теория, практика. – М.: Palmarium Academic Publishing, 2015. – lk 2. Kosova O. J. Pravo na alimentõ. Zakonodatelstvo, teorija, praktika. – М.: Palmarium Academic Publishing, 2015. – lk 2.

¹⁶Euroopa Liidu Teataja. Naagi protokoll. 23.11.2007.

¹⁷Clark, M.C. (1999). Imputing parental income in child support determinations: what price for a child's best interest? - Catholic University Law Review, Vol. 49, Issue 1, lk 168.

¹⁸Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – Juridica, Nr. 2 2010, lk 86.

õiguslikku reguleerimist on aegade vältel pidevalt muudetud ja täiendatud. Perekonnaõigus on sellise valdkonna osa, mis on aja jooksul sattunud kõige rohkem erinevate muutuste alla. Seda ennekõike seetõttu, et perekonnaõigus puudutab iga inimese kui indiviidi isiklikku olemasolu. Sellest tulenevalt suurenevad esitatavad nõudmised seaduspärastamise ja tõlgenduse osas.¹⁹ Perekonnaõigus on seega suuresti sundiv ja käskiv, mis ka põhjendab asjaolu, miks seadusandjad on seda valdkonda nii põhjalikult sätestanud.²⁰ Perekonnaõigus on oma olemuselt suurel määral põimitud ühiskonnas valitsevate moraalidega ja üldtunnustatud sotsiaalsete arusaamadega, mis omakorda olenevad ühiskonna arengust. Üldmainitust saab teha ka järelduse, et perekonnaga seotud teemad on poliitiliselt ja maailmavaadete seisukohalt suure tähtsusega.²¹

Vastavalt töös täpsemalt käsitletud perekonnaõiguse regulatsioonis kehtivast asenduskoostusest ja selle ajaloolisest arengust, saab öelda, et see on olnud suuresti seotud abielu- ja perekonna regulatsioonidega.²² Balti provintsiaseadustiku III köide ehk teise nimega Balti eraseadus ning Eesti- ja Liivimaa 19. sajandi talurahvaseadused olid Eesti Vabariigi esimesteks olulisteks allikateks. Aastatel 1865-1920 kehtisid need kaks samal ajal ning pärast 1920. aastat jäi püsima ainult Balti eraseadus, mis omakorda kehtis kuni 1940. aastani ja siis jälle aastatel 1941-1944, vastavalt Saksa okupatsiooni ajal Eestis. Balti eraseadus kehtis esialgu ainult Eesti aladel elavatele baltisakslastele ja sellest tulenevalt erinesid õiguslikud normid Eestis piirkonniti ja neid sätestasid Eesti- ja Liivimaa 19. sajandi talurahvaseadused.²³ Perekonnasuhete käsitlemiseks oli Balti eraseaduses eraldatud üks osa, mis reguleeris aga suuremal määral ainult abielu lahutamise tulenevaid varalisi tagajärgi. Ülejäänud asjaolud ja erimeelsused, mis olid abielu lahutamise seotud, olid jäetud kiriku pädevusse.²⁴

Abielu lahutuse korral on laste ülalpidamise kohta Baltimaa eraseaduse neljandas peatükis eraldatud mitu punkti. Punkti 200 järgi peavad abielu lahutuse korral lapsed saama süüditunnistatud abikaasa juures toidetud ja üleskasvatatud. Seejuures punktis 203 on täiendavalt sätestatud lapse ülalpidamine vanemate varalise jõuetuse korral. Kui vanemad ei jõua oma alaealist last ülal pidada, siis võivad nad, lähtudes oma seisusest, lapse kõrvaliste inimeste kätte anda, kuni vanemate varaline olukord paraneb.²⁵ Siit on näha ülalpidamiskohustuse üleandmise õiguslikke

¹⁹Lüderitz, A. Perekonnaõigus: õpik. Tallinn: Juura 2005, lk 1.

²⁰Uusen-Nacke, T., Götting, T., *supra nota 10*. – Juridica, Nr. 2 2010, lk 86.

²¹Lüderitz, A., *supra nota 11*, lk 1.

²²Riigi Teataja. Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. 2009.

²³Hallik, L. Lahutatud abikaasa ülalpidamine Eestis. – Juridica, Nr. 5 2006, lk 330.

²⁴Götting, T., Hallik, L., Uusen-Nacke, T. Abielulahutuse õiguslik regulatsioon Eestis. Võrdlus Euroopa perekonnaõiguse printsiipidega abielu lahutamise ja lahutatud abikaasa ülalpidamise kohta. – Juridica, Nr. 4 2006, lk 245.

²⁵Baltimaa eraseadus. Esimene raamat 1898, lk 18.

vormide nende varajases staadiumis. Vanavanematele ülalpidamiskohustuse üleandmisest ei ole Baltimaa eraseaduses eraldi sätestatud punktina välja toodud. Selle asemel on seaduses kirjutatud laialdasemalt, kus vanemad saavad last vastavalt kõrvalistele inimestele anda. Ülalpidamiskohustuse üleandmist vanavanematele pole eraldi punktina käsitletud, kuna üldjuhul elasid tollel ajal kõik perekonna põlvkonna esindajad ühes kohas ning seega vanema rahaline jõuetus tähendas üldjuhul ka vanavanemate rahalist jõuetust.²⁶

Eesti Vabariigi loomise ajal oli võetud vastu otsus kirikute rolli olulisel määral vähendada ja täpsustada perekonnaõigust ning 1923. aastal moodustati vastavalt tsiviilkoodeksi ja ühtlaselt ka perekonnaõiguse väljatöötamise komisjon. Oluliseks pöördepunktiks oli naiste kaasamine, mis algas suuremahuliselt 1928. aasta istungitel ja tõi kaasa ka laste ülalpidamise. Naiste soovide seas oli ühtlasi ka neid, mis puudutasid vallaslapsi, kus naisjuristide ettepanek oli lapse huvides kohustada vallasisa võrdselt emaga oma last ülal pidama.²⁷ 1930. aastal toimunud IX Õigusteadlaste Päeval olid Timotheus Grünthali seisukohad laste ülalpidamise suhtes järgmised. Tema arvates peab uus seadus võimaldama lapse ülalpidamist sellises mahus, mis vastab lapse vanemate rahalisele olukorrale. Kui isa ei täida oma kohustusi lapse ülalpidamise osas ning tema rahaline olukord seda võimaldab, siis tuleb isa kriminaalkorras karistada. Kui isa rahaline võimekus ei ole aga selleks piisav, siis on kohtul õigus isa sunniviisiliselt tööle paigutada ja selle samusega kaasata teda vastutusse.²⁸

1932. aasta Eesti perekonnaseaduse eelnõu kohta kirja pandud märkmetes käsitleb Timotheus Grünthal taas laste ülalpidamist põgusalt. On mainitud, et abikaasa surma puhul on täiskasvanud lastel õigus nõuda leselt ülalpidamist. Seejuures on selgelt mainitud, et lapsi võib nende täieliku sõnakuulmatuse, vastu hakkamise või ebakõlbuse korral perekonnast eemaldada. Sel juhul antakse lapsed parandusmajadesse või teistesse vastavatesse institutsioonidesse.²⁹ Siinkohal on näha ebaselget sõnastust, mille korral saab vajadusel lapse ülalpidamisest tema teatud ebakõlbuse korral loobuda. Ebakõlbus omakorda ei ole aga defineeritud. Üldjoontes saab öelda, et laste ülalpidamisest tulenev kohustus hakkab leidma kajastust õiguslikkes normides, kuid need on

²⁶Kagadze, M. Perekonnaõpetus: inimeseõpetuse õpik gümnaasiumile. Tallinn: Koolibri 2007, lk 29.

²⁷Poska-Grünthal, V. See oli Eestis 1919-1944. Stockholm: LinkolnBlöm 1975, lk 87.

²⁸Erne, J. Eesti õigusteadlaste päevad 1922-1940: protokollid. Tallinn: Juura 2008, lk 447.

²⁹Grünthal, T. Märkmeid Eesti perekonnaseaduse eelnõu kohta. Abikaasade isiklikud ja varanduslikud vahekorrad.– Juriidiline ajakiri „Õigus“, Nr. 4 1932, lk156-183.

algelised ja lahutusest tulenev reguleeritus laste ülalpidamise osas on puudulik. Abielu lahutamisel käsitletakse olulisel määral just nimelt varalist poolt.³⁰

1944. aastal oli kehtestatud taas Vene NFSV abielu-, perekonna- ja eestkoste seaduste koodeks. Esmakordselt oli see Eestis Vabariigis kehtestatud aga 1940. aastal pärast Eesti Vabariigi okupatsiooni, kuid 1941. aastal oli see asendatud taas Balti eraseadusega tulenevalt vastavalt Saksa okupatsioonist. Vene NFSV abielu-, perekonna- ja eestkoste seaduste koodeksiga piirati isa rolli vallaslapse ülalpidamises, vastavalt Üldeeskirjades sätestatud § 29, kus emal puudub õigus pöörduda kohtusse hagiga isa kindlaks tegemiseks ja alimentide nõudmiseks. Vene NFSV abielu-, perekonna- ja eestkoste seaduste koodeksis on ka selgelt määratletud vanavanemate lapse ülalpidamiskohustu, kuid ülalpidamise all käsitletakse ennekõike rahalist poolt ja alimentide väljamaksmist.. Lähtuvalt koodeksi § 55 on hagejal õigus esitada hagi alimentide sissenõudmise üle vanavanematelt, seda kostja vastava varanduse puuduse tõttu. Alimentide väljamõistmine vanavanematelt on võimalik ainult siis, kui nad on asjasse tõmmatud eeskostjatena või nende vastu on esitatud iseseisev hagi. Vastava sugulusjoone vanavanemate määramine lahendatakse iga kohtuprotsessiga eraldi ja olenevalt oludest. Sama protseduuri jälgitakse ka väljamakstavate alimentide suurusega, kus need olenevad ennekõike vanavanemate varanduslikkust seisundist.³¹

1970. aastal oli vastuvõetud Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeks, mis kuulutati kehtetuks 1995. aastal. Selles on ka seadistatud otsene vanavanemate kohustus lapselaste ülalpidamiseks, kui neil on selleks küllaldased rahalised võimalused. Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeksi 8. peatüki § 96 sätestab, et vanaisa ja vanaema on kohustatud ülalpidama alaealisi ja abivajavaid lapselapsi, kui viimastel ei ole võimalik saada abi oma vanematelt. Samasugune põhimõte ja sarnane sõnastus säilisid ka 1995. aastal vastuvõetud perekonnaseadusele. Selle 2. jagu § 65 sätestab samuti, et varalise seisundi võimaldamisel, on vanavanemad kohustatud ülalpidama oma lapselapsi, kui vanematelt abi saamise võimalus puudub.³²

1995. aastal vastuvõetud perekonnaseadus tugines suuresti 1970. aastal vastuvõetud Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeksil. Sellest tulenevalt tekkis selle tõlgendamisel palju kitsaskohti.³³ 2009. aastal jõustus seega uus perekonnaseadus, kus oli muuhulgas ka nüüdsest eraldi välja toodud § 106 all asenduskohustuse olemus, mis sätestab, et sugulase ülalpidamisandmise vastutusest

³⁰Göttig, T., Hallik, L., Uusen-Nacke, T. Abielulahutuse õiguslik regulatsioon Eestis. Võrdlus Euroopa perekonnaõiguse printsiipidega abielu lahutamise ja lahutatud abikaasa ülalpidamise kohta. – *Juridica*, Nr. 4 2006, lk 245.

³¹VNFSV ABIELU, PEREKONNA JA EESTKOSTE SEADUSTE KOODEKS. Tartu: RK TEADUSLIK KIRJANDUS 1946, lk 46.

³²Riigi Teataja. Perekonnaseadus. 01.01.1995.

³³*Ibid.*

vabastamisel annab ülalpidamist sugulane, kes on kohustatud ülalpidamist andma.³⁴ Siinkohal tekkis aga omakorda raskendusi seaduse paragrahvi tõlgendamisel ning 2014. aastal jõustus Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, mille raames kohandatakse muuhulgas ka asenduskohustuse tõlgendust selliselt, et alaealisel lapsel oleksid võrdväärsed õigused nende teiste sugulastega.³⁵

1.2. Üldised põhimõtted ülalpidamiskohustuste ja sellest tulenevale asenduskohustuse küsimustes Eesti Vabariigis

Vastavalt asjaolule, et asenduskohustus tuleneb laste ülalpidamiskohustusest, tuleb selle analüüsimisel lähtuda just nimelt viimasest. Samuti rakendatakse asenduskohustust ülalpidamist andma kohustatud isiku varalise seisundi puuduse või ülalpidamise liigselt raskendatud väljanõudmise saavutamise tõttu. Seega asenduskohustuse aktuaalsus sõltub otseselt kohustatud isikult ülalpidamise väljamõistmiseks rakendatavate meetmete tõhususest.

Eesti Vabariigi ülalpidamiskohustuse analüüsimisel tuleb ennekõike lähtuda Euroopa Liidu (EL) õigusest, kuna Eesti õigusesse jõuavad üldised nõuded ELi õigusest. ELi riikides reguleerib ülalpidamiskohustust perekonnaõigus. Euroopa õigusliku reguleerimise aluseks on ÜRO 1989. aasta lapse õiguste konventsioon, mis sätestab, et lapse eest vastutavad materiaalselt vanemad ja muud lapsi kasvatavad isikud. Iga ELi riik toetab lapsi kasvatavaid isikuid vastavalt rahvuslikele eripäradele ja oma võimaluste piires, pakkudes materiaalselt abi, ning toetades programme, mille eesmärk on tagada lastele toit, riided ja peavari. Alates 1973. aastast reguleerib elatist käsitlevate otsuste tunnustamist ja täitmist Euroopa Liidu õigusruumis 1968. aasta Brüsseli konventsioon.³⁶

2007. võeti Haagi konventsiooni raames vastu dokumendid laste elatise ja muude peretoetuste rahvusvahelise sissenõudmise korra kohta ning ülalpidamiskohustustele kohaldatav laste õiguste protokoll. Praegu juhivad neist dokumentidest ELi riigid. 2007. aastal võeti vastu konventsioon ülalpidamiskohustuste kohta, et parandada riikidevahelist koostööd lastele elatise rahvusvahelisel sissenõudmisel. Selle kohaselt peab isikul, kellel on õigus ülalpidamist saada, olema võimalus saada liikmesriigis kiiresti kohtuotsus, mis oleks automaatselt rakendatav ka teises liikmesriigis ning ei vajaks täiendavaid toiminguid.³⁷ EL-i riikide vastu võetud 2007. aasta

³⁴Riigi Teataja. Perekonnaseadus. 18.11.2009.

³⁵Riigi Teataja. Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. 11.06.2014.

³⁶Euroopa Komisjon. Õigusala koostöö Euroopa Liidus, Juhend õiguspraktikutele. 2014.

³⁷Euroopa Liidu Teataja. NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 4/2009. 10.01.2009.

määruses ja protokollis ette nähtud elatise väljamõistmise ühtse süsteemi loomine võimaldab reguleerida mitte ainult elatise sissenõudmist Euroopa Liitu kuuluvates riikides, vaid mõista elatist välja ka kodanikelt, kes ei ela nende riikide territooriumil.

Alates 2011. aastast on Euroopa Liidu riigid tegelenud elatise sissenõudmise vaidlustega ELi määruse nr 4/2009 alusel.³⁸ EL-i ülalpidamiskohustuste määrust kohaldatakse kõigil juhtudel, kui vähemalt ühe poole elukohariik asub ELis. Määrusega reguleeritakse elatise maksmise kohustust, mis tekib perekondlikest, abielulistest, vanemlikest või muudest samaväärsetest suhetest.³⁹

ELi kohtud lahendavad kohtuvaidlusi kahel juhul. Esiteks, kui hageja on esitanud kohtule vastava avalduse. Teiseks, kui kohtule on esitanud avalduse asutus. Kui ELi liikmesriigi kohtus leitakse hagi arutades, et kohtul ei ole õigust selle läbivaatamiseks, peab ta selliste vaidluste lahendamiseks pädevuse puudumise tõttu ise avalduse esitama. Elatise suhtes kohaldatav õigus tuleb kindlaks määrata kooskõlas ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva Haagi protokolliga.⁴⁰

ELi riikides kajastuvad elatise sissenõudmise protsessis riiklikud eripärad ning seega on need riigiti ka erinevad. Kõigist ELi riikidest on ülalpidamiskohustusest tulenev asenduskohustus kõige paremini reguleeritud Saksamaal ning oma olemuselt sarnaneb ka Eesti asenduskohustusega. Seda toetab ennekõike asjaolu, et Eesti õiguse kujundamisel on olnud eeskujuks Saksamaa BGB.⁴¹ Asenduskohustust Saksamaal reguleerib riigi perekonnaseaduse (BGB) §1607. Selle kohaselt on võimalik teostada ülalpidamiskohustuse seadusjärgne üleandmine. Lõike 1 kohaselt, kui sugulane on § 1603 alusel ülalpidamiskohustusest vabastatud, peab järgmise astme ülalpidamise andmist kohustatud isik elatist maksma. Lõikes 2 on sätestatud, et sama kehtib ka siis, kui sugulase kohtulik menetlemine Saksamaal on välistatud või see on oluliselt raskendatud. Nõue sellise sugulase vastu antakse üle sugulasele, kes on kohustatud vastavalt lõikele 1 elatist maksma. Ülalpidamisinõue antakse üle ühelt vanemalt teisele, kui lõike 2 esimese lause tingimuste kohaselt maksab vanema asemel elatist teine sugulane, kellel puudub vastav kohustus, või teise vanema abikaasa. Esimest lauset kohaldatakse vastavalt, kui lapsele maksab elatist isana kolmas isik. Elatisnõude üleandmist ei tohi teostada ülalpidamist saama õigust isiku kahjuks.⁴²

³⁸*Ibid.*

³⁹*Ibid.*

⁴⁰Euroopa Liidu Teataja. Haagi protokoll. 23.11.2007.

⁴¹Tiivel, R. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2009, lk 6.

⁴²Justiitsministeerium. Saksa Tsiviilseadustik BGB. Tallinn: Juura, lk 261.

Eestis on alaealistele elatisraha sissenõudmine reguleeritud perekonnaseadusega.⁴³ Eestis saab elatist sisse nõuda mitte ainult alaealistele lastele, vaid ka alla kolmeaastaste lastega lapsehoolduspuhkusel olevatele inimestele.⁴⁴ Elatise võib õigustatud isiku nõudel välja mõista ka ühekordselt makstava summana, kui selleks on oluline põhjus ja kohustatud isikut sellega ebaõiglaselt ei koormata.⁴⁵

Ülalpidamist saama õigustatud isikutele viidatakse perekonnaseaduse §-le 97. Vastavalt sellele on ülalpidamist õigustatud saama alaealine laps, laps, kes täisealiseks saanuna jätkab põhi- või keskkhariduse omandamist põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, kuid mitte kauem kui 21-aastaseks saamiseni ning muu abivajav alaneja või üleneja sugulane, kes ei ole võimeline ennast ise ülal pidama.⁴⁶

Ülalpidamise kindlaksmääramisel arvestatakse õigustatud isiku kõiki eluvajadusi, sealhulgas tema võimete ja kalduvuste kohase hariduse ja kutsealase ettevalmistusega seotud kulutusi, alaealise ülalpeetava puhul ka tema kasvatamise kulutusi. Igakuine elatis lapse kohta ei tohi olla väiksem kui pool Vabariigi valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära. Kõnealune seadus jõustus 2010. aastal.

Eestis on asenduskohustus määratletud PKS §-s 106, mis oma olemuselt sarnaneb Saksamaa BGB §-ga 1607. Juhul, kui sugulane on vabastatud ülalpidamiskohustuse andmisest vabastatud või ülalpidamise väljamõistmine on temalt liiga raskendatud, siis PKS § 106 kohaselt peab seda andma sugulane, kes on seda kohustatud tegema järgmisena.⁴⁷ Kehtiv § 106 on olnud hiljuti muudetud, sest eelneva sõnastuse tõlgendamise tekkisid kitsaskohad.⁴⁸

2014. aastal vastu võetud perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega oli muudetud PKS § 106 lõike 2 sõnastust, mis likvideeris PKS § 106 ja PKS § 102 tõlgendamise seonduvad asjaolud, kus alaealised lapsed olid täiskasvanud lastega võrreldes seatud ebavõrdsesse positsiooni. PKS § 102 kohaselt saab ülalpidamiskohustusest seaduses vastavate mõjuvate põhjuste olemasolul vabaneda, ent see ei rakendu alaealise lapse kohta. Siinkohal tekkis varasemalt puhtalt grammatilise tõlgenduse korral küsimus, kas asenduskohustus, mida saab määrata vastavalt § 102 alusel, kehtib ka alaealise lapse puhul? Muudetud seaduses on

⁴³Riigi Teataja. Perekonnaseadus. 18.11.2009.

⁴⁴Riigi Teataja. Perekonnaseadus. 18.11.2009.

⁴⁵Riigi Teataja. Perekonnaseadus. 18.11.2009.

⁴⁶Perekonnaseadus § 97.

⁴⁷Perekonnaseadus § 106.

⁴⁸Riigi Teataja. Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 546 SE. 11.06.2014.

§ 106 lõiget 2 muudetud, et säilitada ka puhtalt grammatilise tõlgenduse korral seaduse esialgne põhimõte.⁴⁹

Asenduskohtust käsitledes tuleb ka aru saada, et enamus kohtuasjadest tulenevad elatisvõlgnikke olemasolust. Statistika kohaselt ei saa väita, et need tekivad tahtlikult. Suurel määral on elatisvõlgnikke puhul tegemist rahaliste raskustega, mis ei võimalda elatist vastavalt maksta. Kindla käsunduses oleva raha koguse juures teeb inimene aga otsuseid, mis on vastavalt tema jaoks esmatähtsad ning otsustab elatise maksmisest kõrvale hoiduda. Samas on kindlasti ka neid inimesi, kes elatist tahtlikult maksta ei soovi isegi vastava rahalise vara olemasolul.⁵⁰ Tänapäeva kõige tulemuslikumaks viisiks kohtuotsuse sundtäitmiseks on ametipalga arestimine, ent seda ei saa vastavalt rakendada, kui inimene on töötu.⁵¹

Autori arvates on Eesti Vabariigis kehtiv asenduskohustus sätestatud vastavalt lapse huvidest ja võimalikult täpselt reguleeritud. Asenduskohustuse seaduses ei ole lähtutud mitte ainult lapse huvidest vaid ka kohustatud ülalpidajate võimalustest. Asenduskohustuse määramist saab vastavalt asjaoludele otsustada kohus, analüüsides nii lapse vajadused kui ka alanejate sugulaste võimalused. Autor leiab, et alanejate sugulaste asenduskohustusest vabastamine on õigustatud, kui nende varaline olukord seda ei võimalda ja ülalpidamise osutamine halvendab olulisel määral nende heaolu. Samas on see asjaolu oma olemuselt lahtine ja seda ei saa täpselt määratleda, sest teatud alampiiri määramine, alla mille alaneja sugulane on automaatselt asenduskohustusest vabastatud, on ebamõistlik, sest lähtuda tuleb ennekõike elulisest olukorrast. Seega on kohtule jäetud siinkohal vabadus ja õigus vastavalt oma äranägemusele otsustama, kas alaneja sugulane on võimeline asenduskohustust osutama või mitte. Sellest tulenevalt ongi põhjendatud autori seisukoht, et asenduskohustus on võimalikult aga mitte täielikult täpselt määratletud. Viimaste muudatustega olid lisaks ka eemaldatud seaduse tõlgendamise tekkivad võimalikud kitsaskohad ning seega saab nüüdsest lähtuda ka kohtupraktikas ainult seaduse esialgsest tähendusest. Seaduse esialgne tähendus oli aga tagada laste ülalpidamine ja nende huvid.

⁴⁹Riigi Teataja. Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. 11.06.2014.

⁵⁰Kõve, V. „Head“ ja „halvad“ võlgnikud ja võlausaldajad. Juridica 2014, nr 4, lk 300.

⁵¹Paulus, C. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemine ja sundtäitmine. Tallinn: Juura 2002, lk 227.

1.3. Üldised põhimõtted ülalpidamiskohustuste küsimustes Venemaa Föderatsioonis

Venemaa Föderatsioonis on ülalpidamiskohustuste tekkimise aluseks suguluse või muude perekondliku suhte olemasolu.⁵² Venemaal kehtib Venemaa Föderatsiooni perekonnaseadustik (VF PS) V jaotis, mis reguleerib ülalpidamiskohustust. See koodeks reguleerib alaealiste laste, aga ka teiste, puuetega pereliikmete ülalpidamise küsimusi.

VF PS 13. peatükk puudutab vanemate ja laste ülalpidamiskohustust. Vanemate kohustus ülalpidada oma lapsi on täpsemini sätestatud VF PS 13. peatüki artiklis 80. VF PS 15. peatükk reguleerib aga teiste pereliikmete (vendade ja õdede ülalpidamiskohustustele alaealiste ja puuetega täiskasvanud vendade ja õdede ees; vanavanematele lastelaste ülalpidamiseks; lapselastele vanavanemate ülalpidamiseks; kasvandikele – tegelike hooldajate ülalpidamiseks; kasulastele kasuvanemate ülalpidamiseks. Venemaal määratleb vanavanemate kohustust ülalpidada oma lapselapsi täpsemini VF PS 15. peatüki artikkel 94. Selle kohaselt abivajavatel on alaealistel lapselastel, kellel on saada tuge oma vanematelt, õigus saada kohtuprotsessi käigus elatist vanavanematelt, kellel on selleks vajalikud vahendid.⁵³

Venemaa seadusandluses on elatise taotlemise põhikriteeriumiks vanusest või tervisest tingitud töövõimetus. Venemaa seadused ei luba vanemal ega tema asendajal lapse elatisest keeldumist. Elatise väljamaksmise küsimuse saab lahendada kohtusse pöördumata, kui pooled lepivad omavahel kokku. Pooled võivad koostada omavahelise kirjaliku kokkuleppe ja selle notariaalselt kinnitada. Venemaa kohtutes moodustavad alaealistele lastele elatise väljamõistmine suure osa juhtumitest. Venemaa Föderatsiooni tsiviilmenetluse seadustiku kohaselt arutavad elatise sissenõudmist nii rahukohtunikud kui ka üldise kohtualluvuse kohtud. Peale sunnitud elatise väljamõistmise on võimalik ainult, kui kokkuleppe elatise maksmise kohta puudub. Kui nõue on esitatud elatise maksmise kokkuleppe alusel, selgitatakse hagejale kokkuleppe sundtäitmise sätteid.⁵⁴

Venemaal on olemas kohtumääruse mõiste, mida on selgitatud Venemaa Föderatsiooni tsiviilmenetluse seadustiku artiklis 121. Kohtumäärus antakse välja juhul, kui elatise

⁵² Антокольская, М.В., Семейное право. - М.: Юристъ.1997, lk 349. Antokolskaja, M.V., Семейное право. – М.: Jurist 1997, lk 349.

⁵³ Семейнõи кодекс Россијскои Федератсии. 29.12.1995 N 223-FZ (red. ot 29.05.2019).

⁵⁴ Береснева, А.Н., Гуреева В.А., Порядок исполнения судебного решения: обеспечение прав взыскателя и должника. М.: ЗАО «Библиотечка «РГ»», 2012, lk 62. Beresneva, A.N., Gureeva V.A., Porjadok ispolnenija sudebnogo rešenija: obespetšenie prav vzõskatelja i dolžnika. М.: ЗАО «Библиотетшка «РГ»», 2012, lk 62.

sissenõudmise nõue ei ole seotud isaduse tuvastamisega, kui kohustatud isik ei esita nimetatud nõudele vastuväiteid, kui puuduvad vaidlused, ja seda ei ole esitatud dokumentide põhjal võimalik täita.⁵⁵ Kohtul on õigus otsustada elatise väljamõistmise üle enne kohtuotsuse jõustumist. Elatise sissenõudmise nõuetele aegumistähtaega ei kohaldata (TsS § 1, artikkel 208, PS § 1, art 9, art 107).⁵⁶ Elatisena saadud rahalistel vahenditel on konkreetne eesmärk – materiaalne toetus isikutele, kellel on elatise saamise õigus. Kohtul on õigus muuta elatise väljamaksete suurust või vabastada neist maksetest (VF PS artikkel 119).⁵⁷ Elatise väljamaksmist kontrollivad tööandjad, see summa arvatakse maha selle isiku palgast, kellelt elatis on välja mõistetud. Tööandjal ei ole õigust oma äranägemisel seda peatada, lõpetada ega muuta väljamõistetud elatise summat. Kui toetust maksuma kohustatud isik on vahetanud töökohta, on tööandja kohustatud sellest teatama kolme päeva jooksul täidesaatvatele asutustele (VF TsK artikkel 109).⁵⁸

Autori arvates on Venemaa kehtiva seadusandluse asenduskohustuses tagatud ja lähtunud lapse huvidest. Samuti on lähtunud ka vanavanemate varalistest võimalustest. Vanavanemate varalise võimaluse seadusliku sätestatusse kohta on autoril siinkohal samasugused tähelepanekud nagu Eesti asenduskohustuse korral. Seadusega on see punkt jäetud vastavalt lahtiselt ja kohtu otsustada, kas vanavanem on võimeline vastavalt elatist asenduskohustuse raames maksuma.

Võrreldes Eesti seadusandlusega, on aga Venemaa perekonnakoodeksis otseselt sätestatud, et vanaemal ja vanaisal on kohustus oma lapselast ülalpidada. Samas Eestis kehtivas seadusandluses on sätestatud üldisemalt ja vastavalt vanavanemate asemel on mainitud alanejad sugulased. Sellised on Eesti seadusandlus rohkem laiaulatuslikumalt tõlgendatav, samas Venemaa seadus on kitsamini tõlgendatav. Autor leiab, et lähtuvalt lapse prima huvi tagamise põhimõttest on asenduskohustus paremini sätestatud Eesti Vabariigi seadusandluses, sest seda saab laiemini tõlgendada ja mitte piirduda ainult vanavanematega. Samas tuleb ära märkida, et nii Venemaa kui Eesti seadus lapselaste ülalpidamiskohustusest vanavanematele on sätestatud väga sarnaselt ja lähtudes samadest põhimõtetest. See on ka seletatav lähtudes ajaloolisest taustast, kus mõlemad riigi olid Nõukogude Liidu koosseisus ja nende mõlema perekonnaseaduse alustalad on võetud 1970. aasta NSV abielu- ja perekonnakoodeksist. Olgugi, et Eesti Vabariigi seadusandlus tuleneb EL-i õigusest, on ta suuresti olnud mõjutatud Eesti NSV abielu- ja perekonnakoodeksist.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Graždanskii protsessualnõi kodeks Rossijskoi Federatsii. 14.11.2002 N 138-FZ (ред. от 30.04.2021).

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ *Ibid.*

2. ASENDUSKOHUSTUST PUUDUTAVA KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS

Asenduskohustust puudutava kohtupraktika analüüsi teostamisel on tähtis märkida asjaolu, et õiguslik keskkond on pidevas muutuses ja ajaga läheb aina keerulisemaks. Vastavalt sellele on ka hagimenetluse üheks suurimaks probleemiks nõude formuleerimine ja vajalike asjaolude õigeaegne esitamine. See on esmajoonel tähtis tagamaks, et hagi ei jääks kohtuotsusega rahuldamatuks ainult seetõttu, et hageja ei olnud võimeline ja suuteline õigeks ajaks kohtule ennast ja oma probleemi arusaadavaks teha.⁵⁹ Tihti kasutavad kostjad oma vastuargumentides hageja esitatud nõude formuleerimisel tulenevaid kitsaskohti, mida esineb ka kaasaarvatud allpool käsitletavate kohtulahenditega.

Autor märgib ülalmainitu valguses, et tema ei poolda hageja teadmatuset ärakasutamist ja näeb, et kostjatel tuleks oma vastuargumentides toetuda ennekõike oma arvamusele, mis ei ole seotud hageja nõude tõlgendamise seonduvate kitsaskohtadega. Seda ennekõike, et asenduskohustust puudutavates õigusküsimustes on tegemist perekondlike õigussuhetega ning pereliikmete eest hoolitsemise on äärmiselt tähtis kohustus.

2.1. Asenduskohustust puudutava kohtupraktika analüüs Eesti Vabariigis

Vastavalt eelnevates peatükkides mainitule on asenduskohustust Eesti Vabariigi ajal kolm korda muudetud. Need kõik muutused on toimunud seaduse kaasajastamiseks ja selles esinevate vastavate kitsaskohtade kõrvaldamiseks, kuid seaduse esialgne põhimõte ja tähendus on alati säilinud. Vastavalt sellele peab autor kohtupraktika analüüsimisel oluliseks just nimelt kohute asenduskohustuse seaduse põhimõtte tõlgendamist, mis ei tulene puhtalt grammatilisest tõlgendusest. Vastavalt sellele on võimalik teha ka järeldused, kas Eesti Vabariigi kohtupraktikas asenduskohustusega seotud kohtulahendites lähtutakse lapse parimast huvist.

Kohtuasjas *M. P ja L. P hagi E. L ja E. L vastu L. P ülalpidamiseks elatise saamiseks (2011)* on näha, kuidas seaduse, täpsemalt asenduskohustuse puhtalt grammatiline tõlgendamine viis asjaoluni, mille tõttu võis kannatada lapse heaolu. Tegemist on kohtuasjaga, mille lahendamise

⁵⁹Vutt, M. Hagi ese ja alus ning hagi muutmine kohtupraktikas – *Juridica*, 2011, nr 5, lk 333.

ajal oli asenduskohustus määratletud esialgselt PKS § 65 alusel ja pärastpoole vastavalt PKS § 106 alusel.

2007. aastal esitatud hagi lapse ema poolt tema (lapse) vanavanematele oma lapse ja vastavalt nende (vanavanemate) lapselapse ülalpidamiseks ja selle jaoks elatistrahast summas 2000 krooni kuus kuni lapse täisealiseks saamiseni välja mõistmiseks osutus Harju Maakohtus mitterahuldavaks. Kohtuasja hagejaks oli vastavalt lapse ema M. P ning kostjateks lapse isapoolsed vanavanemad E. L ja E. L. Hageja esitas hagi kostjate vastu, sest lapse ülalpidamiseks mindav kulu oli rohkem kui tema sissetulek ja kulutused kokku. Lapse isale 2004. aastal 14. aastane vangistus ning seega sissetulekut isal ei olnud, kuid sellegipoolest oli isal piisavalt vara lapse ülalpidamiseks, mille alusel määrati talle ka ülalpidamiskohustus. 2005. aasta kohtuotsusega isale määratud lapse ülalpidamiseks elatist maksis isa aga ainult osaliselt ning samuti ebahühtlaselt. Samuti oli lapse isa kogu oma vara kinkinud vastava kohtuasja kostjatele. Kohus ei rahuldanud hagi, sest leiti, et isa kontole laekub raha ning seega on tal võimalusi ülalpidamiskohustuse andmiseks. Koostöös asjaoluga, et isa oli eelnevalt ülalpidamiseks elatist maksnud, oli seega kohtu arvates tegemist siinkohal kehtiva kohtuotsuse täitmisel tekkinud raskendusega ning asenduskohustuse nõuet ei saa vanavanematele rakendada.⁶⁰

Sellise otsuse peale esitas hageja apellatsioonkaebuse vastav otsus tühistada ning Tallinna Ringkonnakohtus rahuldab 2010. aastal osaliselt apellatsioonikaebuse, tühistas eelneva kohtuotsuse ja määras vanavanematele asenduskohustuse nõude elatise väljamaksmisest nende lapselapsele. Võrreldes varasemaga leidis kohus nüüd, et PKS § 65 oli valesti maakohtu poolt valesti tõlgendatud ning isa vanglakaristuse kandmine on kestev olukord. Lisaks sellele eksis maakohus mitmes lisandavas asjaolus ja seaduste tõlgendamises. Samuti ei pööranud tähelepanu, et 2009. aasta jooksul olid kostjad lisaks igapäevastele kulutustele leidnud vahendeid, et kanda oma poja (lapse isa) kontole märkimisväärne rahasumma.⁶¹

Autor leiab, et Harju maakohut otsuse tegemisel ei lähtunud sugugi lapse huvidest. Olgugi, et mõlemad kostjad olid pensionärid, siis nende sissetulekud ületasid väljaminekuid. Oli tegemist seaduse grammatiliselt vale tõlgendusega. Tollel ajal kehtinud PKS § 65 sätestas, et vanavanematel tekib asenduskohustus, kui vanematelt (seaduses kirjas, kui „nendelt“) ei ole võimalik asenduskohustust saada. Kuivõrd sõna „nendelt“ on mitmuses sai seadust tõlgendada, et asenduskohustus tekib juhul, kui mõlemad vanemad ei ole võimelised ülalpidamist osutama. Lapse huvidest lähtudes, on aga arusaadav, et mitmuse vormi on kasutatud seaduses mainitud mitme

⁶⁰RKTKo 3-2-1-75-11.

⁶¹*Ibid.*

subjekti tõttu ning tõlgendust ei tohi kitsendada. Autori arvates pöörati lapse vajadustele minimaalset tähelepanu kui üldse, sest mitmetest asitõenditest oli selge, et ema osutatav ülalpidamine ei ole täieulatuslik ja piisav lapse võrdväärseks üleskasvamiseks. Selline asjaolu võis olla tingitud faktist, et hageja ei olnud laps vaid lapse ema ning sellest tulenevalt ei lahendatud ka kohtuasja lapse parimast huvist lähtudes. Samas oli enne 2010. aastat sätestatud PKS § 61 kohaselt, et lapse kasuks elatise väljamõistmiseks võib hagi esitada vanem enda nimel. Sellest tulenevalt on autor seisukohal, et kohus ei lähtunud lapse huvidest.

Lisaks praeguseks hetkeks kehtetu PKS § 65 kahemõistelisusele proovisid kostjad ära kasutada ka kehtiva PKS § 102 ja § 106 sätete kohati mitmeti tõlgendatavust oma apellatsioonivastastes argumentatsioonides. Kostjad toetusid argumendile, kus tõid välja PKS § 102 lg 2, mille kohaselt ei saa lapsevanem alaealise lapse ülalpidamiskohustusest loobuda isegi varalise seisundi olemasolul. Kuivõrd isa ei selle kohaselt ülalpidamiskohustusest vabastatud, ei saa ka vastavalt PKS § 106 ülalpidamiskohustus minna üle järgmise astme ülalpidamise andmist kohustatud isikule ehk antud juhul kostjatele. Ringkonnakohtu kolleegium ei olnud sellega nõus.⁶² Autor leiab, et ülalmainitud kostjate argumendid ei ole piisava kaalutlusega, sest tegemist on seaduse puhtalt grammatilise tõlgendusega, kus ei võeta arvesse lapse huve ning ei lähtuta ka seaduse esialgsest tähendusest ja seda moonutatakse. Autor pooldab Tallinna Ringkonnakohtu otsust mõista kostjatelt välja elatist summas 1000 krooni kuus alates 2007. aastast kuni lapse täisealiseks saamiseni, sest on võetud arvesse kostate, isa ja lapse ema varaline seisukord. Elatise suuruse määramisest on lähtutud PKS § 101 lg 1, mis sätestab elatise miinimummäära ja ei tohi olla alla Eesti Vabariigi miinimumpalga.

Kohtuasjas *XXX hagi XXX ja XXX vastu elatise väljamõistmiseks (2014)* ei ole hageja ja kostja ning ka muude seonduvate isikute nimesid jagatud. Sellegipoolest pöördus hageja kohtusse, sest lapse isa ei tasunud elatist ja seda ei õnnestunud ka täitemenetluse käigus saada ning esitas vastavalt elatise nõude vanavanematele. Kostja on oma vastuväites osutanud asjaolule, et täitur pole eelnevalt piisavas mahus kontrollinud isa sissetulekut ja tema osahingule kuuluvat vara. Lisaks viitasid nad oma vastuväideteks ka kehtivale PKS § 102 lõikele 1, mille kohaselt on isik vabastatud ülalpidamiskohustusest, kui see kahjustab tema enese tavalist ülalpidamist.

Kohus oli mõlemad kostjate vastuväited ümber lükanud. Esimese vastuväite osas leiti, et võlgnikul ehk isal puudub töökoht ja tema pangaarved on arestitud. Teise vastuväite osas teostas kohus detailse kostjate sissetulekute ja väljaminekute analüüsi. Selle kohaselt olid nii mõnedki kostjate

⁶²*Ibid.*

poolt kohtule esitatud summad igakuistele kuludele suurendatud. Otsuse tegemisel toetus kohus ennekõike PKS § 96, mis sätestab ülalpidamiskohustuse andmise kohustust, § 105 lg 2, mis sätestab ülalpidamiskohustuse andmist kohustatud sugulaste järjekorra, ja § 97 p 1, mille kohaselt on ülalpidamise saamise õigus alaealisel lapsel. Elatise suuruse määramisel lähtus kohus PKS § 99 ja PKS § 101 lg 1. Nende kohaselt peab elatise määramisel arvestama õigustatud isiku kõigi eluvajadustega, kus alaealise isiku puhul tuleb kindlasti arvesse võtta kasvamisega seotud kulutustega.⁶³

Autori arvates on kohus lähtunud kohtuasja *XXX hagi XXX ja XXX vastu elatise väljamõistmiseks (2014)* lapse parima huvi tagamise põhimõttest. Kohus on kaalunud ja detailselt analüüsinud kostjate võimalusi ja igakuiseid kulutusi. Nende õigsuse ja suuruse põhjendatuse hindamises on kohus lähtunud varasemast kohtupraktikast. Samuti on tehtud õiglase järeldus, et kostjatel on materiaalseid vahendeid lapse ülalpidamiseks, toetudes nende võimalusele ehitada suvilat. See on otseselt ka vastuolus kostjate vastuväitega, mis on ülesehitatud PKS § 102 lõikele 1. Autori arvates on suvila ennekõike mugavus ja mitte hädavalik väljaminekuallikas. Selle põhjal ainuüksi on autor seisukohal, et kostjatel on piisavalt rahalisi vahendeid, et last ülal pidada, mis kajastub ka vastavalt kohtulahendis.

Kohus oli ka autori arvates võtnud arvesse kõigi poolte õigused ja huvid ning kaalunud ka seda asjaolu, et kostjate näol on tegemist ennekõike pensioni-eelse vanusegrupi esindajatega, kellel võib olla raskusi töökoha leidmisega. Autori arvates on huvitav asjaolu, et kostjad ei kasutanud oma vastuargumentides ära PKS § 102 lg 2 ja PKS § 106 lg 2 grammatilisel tõlgendusel tekkivat kitsaskohta, nagu seda olid kostjad teinud *M. P ja L. P hagi E. L ja E. L vastu L. P ülalpidamiseks elatise saamiseks (2011)* kohtuasjas. Elatise määramisel, mille suurust ei avaldatud, oli lähtutud PKS § 101 lg 1.

Eesti Vabariigi kohtulahendeid analüüsid on autor jõudnud seisukohale, et asenduskohustust puudutavates õigusküsimustes lähtub kohtupraktika lapse huvidest. Seda tõestab asjaolu, et seaduste tõlgendamisel on üldjoontes lähtutud nende esmasest põhimõttest ja mitte grammatilisest tõlgendusest. Lisaks on viimase asenduskohustust puudutava muudatusega kõrvaldatud ka PKS § 106 lg 2 grammatilise tõlgendusega tekkiv kitsaskoht, mida võis alaneja sugulane ära kasutada, et asenduskohustusest õiguslikult pääseda.

⁶³Tsiviilasi nr 2-14-5522.

2.2. Asenduskohustust puudutava kohtupraktika analüüs Venemaa Föderatsioonis

Venemaal moodustavad lapse ülalpidamiskohustuse erinevate vormidega kohtuprotsessid suure osa. Sealse kohtupraktika analüüsimisel tuleb pöörata asjaolule, et Eestiga analoogset asenduskohustust reguleeritakse Venemaal õiguslikult sarnaselt. Lastel on seadusega määratud sama põhimõttega kuid vastavalt natuke teistsuguse sõnastusega õigused ülalpidamiskohustuse saamisel üleneja ja alaneja sugulastelt.

Kohtulahendis *Решение № 2-250/2016 2-250/2016~М-267/2016 М-267/2016 от 25 апреля 2016 г. по делу № 2-250/2016* on näha kahepalgelisust, kus autoril ise on raske võtta vastu otsust, kas kohus lähtus lapse parimatest huvidest. Lapse ema ehk hageja pöördus kohtusse elatise väljamõistmisega oma poja vanavanematelt, kes olid vastavas kohtuasjas kostjateks. Protsessi algatamise põhjus oli asjaolu, et lapse isa suri ning jättis kostjatele pärandvara, mille põhjal sai hageja väita, et kostjatel on piisavalt varalisi vahendeid lapse ülalpidamiseks. Hageja ise on ettevõtja, kelle omandis on maa-ala, millel ta kavatseb tegeleda põllumajandusega. Tema kehtiva sissetuleku moodustas aga vaid riigipoolne toetus, muid sissetuleku allikaid temal ei olnud. Lapse isalt saadud pärandvara oli kostja kulutanud ja lapse lasteaia kulusid katsid temapoolsed vanemad. Hageja märkis, et kostjad olid eelnevalt lapsele teinud materiaalse väärtusega kingitusi, milles hageja arvates ei olnud nende perel vajadust.⁶⁴

Kostjad omaltpoolt väitsid, et osalesid ja tahavad osaleda aktiivselt lapse ülalpidamises ning nad on korduvalt küsinud hagejalt, millisel kujul on hagejal ja lapsel vaja toetust. Selle peale keeldus hageja nendele vastamast, tagastas nende materiaalse väärtusega lapsele mõeldud kingitused ja ei soovinud nende osalemist lapsekasvatamise protsessis. Kostjad samuti väitsid, et laps ei vaja lisatoetust, kuna hagejal on puusavalt varalisi võimalusi, sest ta on ettevõtja ja saab riigilt toetust. Lisaks mõjutab elatishaha maksmine negatiivselt kostjate heaolu ja materiaalsel olukorda.⁶⁵

Kohus oli analüüsinud hageja ja kostjate rahalised võimalused ning jõudnud seisukohale, et hageja on suuteline oma last ülalpidama. Seda ennekõike asjaolust, et ta oli ja on jätkuvalt töövõimeline isik, kes pole tööle asunud lugupidamatutel põhjustel. Hageja laps ei ole aga pandud teiste lastega võrreldes ebavõrdsesse olukorda ja tema eest on materiaalsest seisukohast hästi hoolitsetud. Lisaks mõjutab ülalpidamiskohustuse määramine oluliselt halvustavalt kostjate heaolu, sest kohtuotsuse tegemise ajal on üks kostjatest kohustatud osutama ülalpidamist juba ühele lapsele. Toetudes seega

⁶⁴Нижегородский районный суд. Решение № 2-250/2016.

⁶⁵*Ibid.*

VF PS artiklile 80, mis kohustab lapsevanematel oma alaealisi lapsi ülal pidama, ja VF PS artikkel 94, mis sätestab, et vanavanemate ülalpidamiskohustus on teisejärguline ning seda rakendatakse juhul, kui lapsel ei ole vanematelt võimalik ülalpidamist piisavas mahus saada ja vanavanematel tekkiv ülalpidamiskohustus ei mõjuta olulisel määral vanavanemate heaolu, otsustas kohus hagi mitte rahuldada.⁶⁶

Autoril on siinkohal raske omapoolset seisukohta vastu võtta, sest nii hageja kui ka kostjate argumentid on põhjendatud ja ei põhine ennekõike ainult seaduste puhtalt grammatilise tõlgenduse kitsaskohtadel. Sellegipoolest, kui lähtuda ainult lapse parema huvi tagamise põhimõttest, siis ei nõustu autor kohtuotsusega. Hageja ei ole võimeline oma last võrdväärset teiste lastega ülal pidama, sest riigipoolne toetus on väga väike ning arvestades asjaoluga, et see on ka ainus sissetuleku allikas peres, siis kannatab laps ennekõike. Ema ehk hageja võib olla töötu tõepoolest lugupidamatutel põhjustel, kuid see on otseselt seotud lapse heaoluga. Samuti ei ole autor nõus kohtuga, et kostjatele lapse ülalpidamiskohustuse määramine mõjutab negatiivselt nende heaolu, sest otsuse vastuvõtmisel on lähtutud ainuüksi ühe kostja ülalpidamiskohustuse olemasolust. Kostjatele läks üle isa surmast pärandus ja neil oli võimalus teha lapsele kinke. Toetudes sellele, ei olnud kohus analüüsinud piisavalt kostjate varalist seisundit ja ka nende väljaminekuid. Vastavalt eelmainitule on nad olnud suutelised tegema lapsele kingitusi ning samuti pärinud.

Samas, võttes arvesse ka muud tegurid, kaasaarvatud hageja tahtmatust vastu võtta kostjate kingitusi, kostjate abiosutamise tahet ja selle ignoreerimist hageja poolt ning hageja tahtmatust kostjate osalemises lapse üleskasvatamises, leiab autor, et kohus tegi õige otsuse. Autori seisukohal ei suvatsenud hageja vastu võtta kostjate kingitusi, sest need ei olnud ennekõike rahalises ekvivalendis ning seega soovis hageja läbi kohtuprotsessi välja nõuda kostjatelt ennekõike rahalise toetuse. Autor on seisukohal, et seda toetust ei oleks hageja kasutanud niivõrd lapse ülalpidamiseks kui võrd enda iseenese heaolu parandamiseks ning seega kostjate elatis ei olekski jõudnud sel juhul õigustatud isikuni. Olgugi, et tegemist on osaliselt subjektiivse arvamusega, peab autor oluliseks mainida, et tema arvates, proovib hageja kõikvõimalike meetoditega töö tegemisest loobuda, olles seejuures täielikult võimeline tööd tegema ja omades võimalust tööle asuda. Hagejal ei ole piiratud ka lapse eest hoolitsemisega päeval, sest tema enda sõnadele vastavalt, käib laps lasteaias. Hageja tegevuste ja otsuste arvelt halveneb aga lapse heaolu. Kuivõrd kohtuotsuse tegemisel tuleb lähtuda kõikidest asjaoludest ja mitte ainult piirduda

⁶⁶ *Ibid.*

ühaga, on kohus teinud õige otsuse. Seda eriti asjaolul, et elatis ei oleks täieulatuslikult selle õigustatud saama isikule.

Kohtuotsus *Апелляционное определение № 11-57/2014 от 21 августа 2014 г. по делу № 11-57/2014* on heaks näiteks, kuidas lapse parimatest huvidest lähtumise põhimõte on kohtulahendi tähtsaim osa. Lapse ema ehk hageja pöördus kohtusse hagiga lapse vanavanematelt ehk kostjatelt elatise alammäära suuruses väljamõistmisega lapsele. Selle põhjuseks oli hageja lahutatud abikaasa alimentide maksmisest kõrvalekaldumine. Hagija sissetulek moodustub pensionist ja riigi toetusest, mida määratakse lapsel oleva haiguse alusel, mis paigutab teda puuetega inimeste gruppi, ning muud sissetulekuallikad puuduvad. Tulenevalt lapse kolmeaastasest vanusest ja haigusest, vajab ta pidevat hoolt ja hageja on seega töötu. Kohus rahuldab osaliselt hagi ja mõistis vanavanematelt lapsele elatise välja. Otsusele oli esitatud apellatsioonikaebus, kus vanavanemad osutasid VF PS artiklitele 60 ja 94, mille kohaselt ei olnud kohus arvestanud vanavanemate väljaminekutega, mille hulgas olid oma kolme lapselase, õe ja 90-aastase vanema toetamine. Samuti oli isa nende arvates võimeline lapsele ülalpidamist osutama ning elatise maksmisest kõrvalekaldumine oli põhjendatud sissetuleku puudusega ja avatud terviselehele.⁶⁷

Kohtuistungil esines ka lapse isa, kes oli tõendanud vastavalt, et oma alkoholisõltuvuse ja töötuse tõttu ei olnud võimeline maksta elatist, ning öelnud, et tema vanemad ei ole kohustatud tema lapsele ülalpidamist osutama. VF PS artiklite 60 ja 94 kohaselt on lapsel õigus saada ülalpidamist oma vanematelt ja selle puudumisel oma vanavanematelt, kui viimastel on selleks vastavad varalised vahendid olemas. Toetudes nendele ja asjaolule, et laps on puudega inimene ja vajab pidevat hoolt, mis kajastub ka pidevates väljaminekutes, otsustas kohus otsustas apellatsioonikaebuse mitte rahuldada ning seega jätta vanavanematele eelnevalt määratud nende lapselapse (hageja lapse) ülalpidamiskohustuse.⁶⁸ Autor nõustub siinkohal kohtuotsusega ja arvab, et lähtutud on täieulatuslikult lapse parema huvi tagamise põhimõttest. Autor on seisukohal, et laps vajab pidevat hoolt ja tuge nii emotsionaalset kui ka rahalist ning seega peab olema kindlus ka elatise saamises. Kohus on teinud õige otsuse ja seadnud lapse esikohale. Autor nõustub ka sellega, et vanavanemad on võimelised elatist maksta ilma et see nende heaolu oluliselt halvendaks.

Kohtotsuses *Апелляционное определение № 11-19/2015 от 5 мая 2015 г. по делу № 11-19/2015* on kohus liiga kergekäeliselt puudutanud lapse ülalpidamisega seonduvat küsimust. Ema ehk hageja pöördus kohtusse hagiga oma lapsele elatise väljamõistmisega lapse vanavanemalt ehk kostjalt summas 5000 rublat kuni hageja rahalise olukorra paranemiseni. Hageja väidab, et lapse

⁶⁷ Железногорский городской суд. Апелляционное определение № 11-57/2014.

⁶⁸ *Ibid.*

isa kõikvõimalike abivahenditega kaldub lapsele elatise maksmisest kõrvale: ta ei oma ühte püsivat töökohta, ei tööta lepingu alusel ning kogu oma vara kirjutab ümber teiste isikute nimedele. Lapse isa vastu on alustatud kriminaalmenetlus elatise maksmise kõrvalekaldumise asjus. Kohus otsustas hagi rahuldamata jätta, mille peale esitas hageja apellatsioonikaebuse. Kostja kohtusse ei ilmunud ning kohtuistung toimus temata. Apellatsioonikaebuse otsustas kohus samuti mitte rahuldada, kuna lapse isa on elus, töövõimeline, tervisepiiranguid, mis takistaksid tal töötamist, ei oma- see tähendab, et isa on suuteline oma last ülal pidada.⁶⁹

Autor on seisukohal, et kohus ei analüüsinud piisavas koguses talle esitatud infot ja on teinud oma otsuse liiga kergekäeliselt, mille samusega pole ka lähtunud lapse parima huvi tagamise põhimõttest. Autor ei nõustu, et õigeaks tegevuseks oli kohtuprotsessi algatamine ilma kostja ilmumiseta. Samuti ei ole kohus üldse vaadanud kostja varalist seisundit, mille alusel saaks teha ka vastav järeldus, kas lapse ülalpidamise kohustus mõjutab negatiivselt tema heaolu. Selle asemel otsustas kohus lähtuda seadusest ja olukorrast, et isa on elus ja töövõimeline, kuigi samas ei ole kohus üldse pööranud tähelepanu isalt elatise väljanõudmisega seonduvatele raskustele. Autori arvates oleks pidanud analüüsima kostja vara ning viimase piisava seisundi korral, võttes arvesse ka lapse isalt lapsele määratud elatise ülemäära raskendatud saamist, määrama kostjale hageja lapsele ülalpidamiskohustusest lähtuvalt elatise nõu. Olgugi, et lapse isa vastu algatati kriminaalmenetlus, ei paranda see lapse heaolu kohe ja tõenäoliselt ka tulevikus.

Kohtuotsus *Определение Пензенского областного суда от 28 ноября 2006 года по делу № 33-2405*. Lapse ema ehk hagi pöördus kohutusse hageja lapse vanaema ehk kostja vastu, kus soovib vanaemalt välja mõista elatist. Lapse ema on abielus, kuid tema abikaasa, lapse isa ei tööta, hoidub lapsele elatise maksmisest ja on varguses süüdi mõistetud ning viibib kohtuprotsessi hetkeseisuga vanglas, kus keeldub töötamast ja seega ei saa temalt elatist välja mõista. Kostja on pensionieas lapse vanaema, kelle pension moodustab 2297,97 rublat, millest enamus läheb ravimikuludele, seda kostja halva tervisliku seisundi tõttu. Kostja leiab, et tema ei ole seega võimeline hageja lapsele ülalpidamist andma ning seda on kohustatud tegema lapse vanemad, kes on elus ja terved. Kohus võttis vastavalt VF PS artiklile 94 vastu otsuse hagi mitte rahuldada, seda ennekõike kostja varalisest ja tervislikust seisundist lähtudes.⁷⁰

Autori jaoks jääb arusaamatuks asjaolu, et kohtuasjas ei tooda välja hageja sissetulekut ning lapsele kuluvaid vajadusi, vaid tuuakse ainult välja hageja abikaasa elatise võlgnevuse summa. Autor on sellegipoolest seisukohal, et kohus tegi õige otsuse, sest kostjal on mitu erinevat tervisega

⁶⁹Ярцевский городской суд. Апелляционное определение № 11-19/2015.

⁷⁰Пензенский областной суд. Решение № 33-2405.

seonduvat haigust ning tema 2297,97-suurune pension on väga väike, et veel lisaks osutada ülalpidamist hageja lapsele.

Venemaa Föderatsiooni kohtulahendeid analüüsid on autor jõudnud seisukohale, et lapselaste ülalpidamist puudutavates õigusküsimustes lähtub kohtupraktika üldjoontes lapse huvidest. Autori seisukohal on kohtulahendites mitmeid asjaolusid, kus kohus oleks pidanud sügavamalt analüüsima nii hageja kui ka kostjate rahalisi võimalusi ja väljaminekuid. Sellegipoolest leiab autor, et Venemaa kohtupraktika võtab üldjoontes arvesse lapse parimast huvist lähtumise põhimõtet. Autor leiab, et lapselaste ülalpidamist reguleeriv seadusandlus on pigem avatud ja jätab lõppsõna suuresti kohtu otsustada.

2.3. Asenduskohustust puudutava Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni kohtupraktikate võrdlus ja võimalik ettepanek

Olles analüüsinud nii Eesti Vabariigi kui ka Venemaa Föderatsiooni kohtupraktikat, on autor leidnud, et kahe riigi vahel on palju ühiseid jooni lapselaste ülalpidamist puudutavates õigusküsimustes. See tuleneb ennekõike asjaolust, et asenduskohustust puudutav seadusandlus on mõlemas riigis sätestatud lähtuvalt samadest põhimõtetest.

Autor leiab, et mõlemates riikides proovitakse kohtuotsuse tegemisel lähtuda lapse parima huvi tagamisest. Sellegipoolest on autor seisukohal, et Eesti Vabariigis pööratakse kohtuprotsessides rohkem tähelepanu üksikdetailidele. Detailid, nagu näiteks kostjate või hageja sissetulekute ja väljaminekute detailne analüüs, on aga tihti peale võtmeks kohtuprotsessis ja näitavad asjaolude tõelist poolt. See on eriti tähtis asenduskohustuse puhul, kus seadus on küll täpne, ent selle kohaldamine sõltub suuresti konkreetsest olukorrast. Asenduskohustuse sõnastus nii Eesti Vabariigis kui ka Venemaa Föderatsiooni näeb endas asjaolu, et selle kohaldamine on suuresti sõltuvuses, lähtudes vanavanema varalisest seisundist. Seega, nagu nähtud kohtuasjas *XXX hagi XXX ja XXX vastu elatise väljamõistmiseks (2014)*, on vajalik vanavanemate ehk kostjate varalise seisundi ja väljaminekute kohtuanalüüsimis. Selliselt saab objektiivselt aru, kas asenduskohustus mõjutab oluliselt vanavanemate varalist ja üldist heaolu.

Lähtudes ülalmainitust jõuab autor järeldusele, et Eesti kohtupraktika on täpsem ning seega menetluse ajal lähtutakse rohkem laste parima huvi tagamisese põhimõttest. Autor leiab, et Venemaa Föderatsiooni lapselaste ülalpidamist puudutavates õigusküsimustes on rohkem lahtiseid aspekte ning lõpplahend sõltub seega rohkem kohtu subjektiivsest hinnangust. Seda on ennekõike

näha kohtulahendis *Апелляционное определение № 11-19/2015 от 5 мая 2015 г. по делу № 11-19/2015*, kus kohus ei suvatsenud detailselt kohtuasjaga seonduvaid hageja avaldusi ja kostja sissetulekut analüüsida. Eesti Vabariigis reguleeritakse asenduskohustust õiguslikes aspektides paremini ja täpsemini.

Autor teeb seega lähtuvalt ülalmainitust ettepaneku täiendada seadusandlust, kuhu lisada vastavalt täiendus, et kohus on kohustatud detailselt analüüsima vanavanemate varalisi võimalusi. Detailne varaliste võimaluste analüüs peab endas hõlmama ka vanavanemate või siis vastavalt alanejate sugulaste sissetulekute ja väljaminekute analüüsi. Kulude analüüsi tuleb teostada ja võrrelda vastavalt varasematele kohtupraktikatele. Selliselt oleks autori meelest tagatud võimalikult täpne lähenemine kohtuasjadele, mis puudutavad asenduskohustust. Kuivõrd seadusega ei saa määrata kindlat varalist piiri, alla mille ei saa alanejatele sugulastele lapse asenduskohustust määrata, sest see on iga olukorra spetsiifiline, siis tuleb vastu võtta meetmed, et vanavanemate varalise võimaluse analüüs oleks teostatud võimalikult täpselt.

Autori teeb ettepaneku, et nii Eesti Vabariigi kui ka Venemaa Föderatsiooni asenduskohustust täiendada lähtuvalt asjaolust, millise sugujoone vanavanemad on kohustatud, millistes asjaoludes asenduskohustust andma. See on läbivaks teemaks kohtulahendites ja seega tuleb seda paremini reguleerida, et kohtuotsuse tegemisel saaks ennekõike toetuda seadusele. Kui lapse ülalpidamisega tegeleb ema ja/või lapse ülalpidamisele aitavad kaasa emapoolsed lapse vanavanemad, lähtuvalt oma võimalustest, siis tuleb määrata lähtuvalt asenduskohustusest elatise määramine isapoolsetele lapse vanavanematele. Kui aga lapse ülalpidamisega tegeleb isa ja/või lapse ülalpidamisele aitavad kaasa isapoolsed lapse vanavanemad, lähtuvalt oma võimalustest, siis tuleb määrata lähtuvalt asenduskohustusest elatise määramine emapoolsetele lapse vanavanematele. Selliselt lahenevad ka tekivad vaidlused, kus ühe või teise sugujoone vanavanemad nõuavad, et elatise väljamõistmist tuleb kohandada ka vastavalt teisepoole vanavanematele.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli analüüsida, hinnata ja välja selgitada, millises riigis, kas vastavalt Eesti Vabariigis või Venemaa Föderatsioonis, on ülalpidamist saama õigustatud lapse huvi paremini kaitstud ja millise riigi kohtud lähtuvad asenduskohustuse kohtuasjadega tegelemisel rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest. Selleks oli autoril vajalik vastata uurimusküsimusele, millises riigis, kas vastavalt Eesti Vabariigis või Venemaa Föderatsioonis, on kehtivate asenduskohustuse regulatsioonide kohaselt ülalpidamist saama õigustatud laste huvid paremini kaitstud ja kumma riigi kohtupraktikas lähtutakse rohkem lapse parima huvi tagamise põhimõttest?

Töö esimeses peatükis käsitles autor Venemaa Föderatsiooni ja Eesti Vabariigi ülalpidamiskohustuste üldsätteid. Samuti selgitas autor, kuidas on lapse ülalpidamise kohustus reguleeritud Eesti ja Venemaa õigusaktides ning ülalpidamiskohustuse tekkimise põhjuseid ja aluseid. Teises peatükis keskendus autor Eesti ja Venemaa kohtupraktikale. Selles osas teostas autor kohtupraktika võrdleva analüüsi ja jõudis järeldusele, millises riigis tagatakse kohtupraktikas lapse parim huvi.

Eesti Vabariigi seadusandluses on asenduskohustus reguleeritud PKS § 106 alusel, mis on oma tänu viimasel ajal teostatud muudatustele autori seisukohalt täpselt sätestatud ja reguleerib vanavanemate kohustust pidada ülal oma lapselapsi üheti mõistetavalt. PKS § 106 saab kohandada laialdasemalt, kui ainult vanavanematele ja nende lapselastele, sest sõnastuses on välditud otseseid sõnaga „vanavanemad“ seonduvaid sõnu. Venemaa Föderatsiooni seadusandluses on asenduskohustus reguleeritud VF PS 15. peatüki artikliga 94. Erinevalt Eestis sätestatud asenduskohustuse sõnastusega, on artiklis 94 viidatud otseselt vanavanematele ja nende lapselastele. Tulenevalt sellest ei saa Venemaa artiklit 94 kohandada ka laiemalt kui Eesti PKS §-i 106. See erinevus on aga ainsaks suurimaks, sest nii Eestis kui ka Venemaal reguleeritakse vanavanematele kohaldatavat laste ülalpidamiskohustust lähtudes samadest põhimõtetest. Kohustuse sätestamisel on mõlemas riigis lähtunud nii lapse parimatest huvidest kui ka võetud arvesse vanavanemate varalise seisundiga seonduvaid asjaolusid.

Kohtupraktikas esineb samuti teatud erinevusi selles, kuidas Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni kohtutes käsitletakse asenduskohustusega seonduvaid õiguslikke küsimusi. Autor leiab, et Eesti kohtupraktika on täpsem ja võtab arvesse rohkem üksikdetalle, millele ka ehitab oma argumentatsiooni ja tulevase otsuse üles. Sellest aga omakorda sõltub vastavalt, kas

kohtuotsus oli tehtud lapse huvidest lähtuvalt või mitte. Autor leiab, et Venemaa kohtupraktikas ei analüüsita piisava täpsusega asenduskohustusega seonduvaid asjaolusid. Sellegipoolest leiab autor, et kohtupraktika on nii Eestis kui ka Venemaal sarnane, sest põhineb samadel põhimõtetel ülesehitatud seadusel.

Autori arvates on kehtivad seadusandlused võimalikult täpselt reguleeritud. Autor teeb aga ettepanekud täiendada nii Eesti Vabariigi kui ka Venemaa Föderatsiooni asenduskohustust punktiga, kus tuleb teostada täpne vanavanemate või siis vastavalt alanejate sugulaste varaline analüüs, mis hõlmab endas sissetulekuuid ja väljaminekuid ning mida võrreldakse eelnevate kohtupraktikas esinevate sarnaste analüüsidega objektiivse vastuse saamiseks. Lisaks tuleb nii Eesti Vabariigi kui ka Venemaa Föderatsiooni asenduskohustust täiendada asjaoluga, millise sugujoone vanavanemad on kohustatud, millistes asjaoludes asenduskohustust andma. Näiteks kui lapse ülalpidamisega tegeleb ema ja/või lapse ülalpidamisele aitavad kaasa emapoolsed lapse vanavanemad, lähtuvalt oma võimalustest, siis tuleb määrata lähtuvalt asenduskohustusest elatise määramine isapoolsetele lapse vanavanematele. Vastasel korral tuleb tegutseda ka vastupidi.

SUMMARY

CHILD MAINTENANCE SUBSTITUTION OBLIGATION AND ITS PROCEEDINGS IN COURT IN THE REPUBLIC OF ESTONIA AND THE RUSSIAN FEDERATION

Natalja Gaag

The aim of this bachelor's thesis "Child maintenance substitution obligation and its proceedings in court in the Republic of Estonia and the Russian Federation" was to analyse, evaluate and find out in which country, whether the Republic of Estonia or the Russian Federation, respectively, the interests of the child entitled to maintenance by their grandparents are better protected and which courts base their trial decisions the best interests of the child. In order to archive the aforementioned, the author needed to answer the research question in which country, the Republic of Estonia or the Russian Federation, respectively, are the interests of children entitled to maintenance by their grandparents better protected under current child maintenance substitution obligation regulations, and which country's case law is based on the best interests of the child?

In the first chapter, the author analysed general child maintenance substitution obligation of the Russian Federation and the Republic of Estonia. The author also explained how child maintenance substitution obligation is regulated in Estonian and Russian legislation and the reasons and bases for the child maintenance substitution obligation. In the second chapter, the author focused on Estonian and Russian case law. In this regard, the author carried out a comparative analysis of the case law and came to the conclusion in which country the best interests of the child are ensured in the case law.

In the legislation of the Republic of Estonia, the child maintenance substitution obligation is regulated on the basis of § 106 of the Family Code, which, due to recent changes, is from the author's point of view precise and regulates the obligation of grandparents to maintain their grandchildren unambiguously. § 106 of the Family Code can be adapted more widely than only to grandparents and their grandchildren, because the wording avoids direct words related to the word "grandparents". In the legislation of the Russian Federation, the the substitution obligation is regulated by Article 94 of Chapter 15 of the RF Family Code. Unlike the wording of the obligation to replace provided in Estonia, Article 94 refers directly to grandparents and their grandchildren. Consequently, Article 94 of the RF Family Code cannot be adapted more broadly as § 106 of the Estonian Family Code. However, this difference is the largest one, because in both, Estonia and

Russia the child maintenance obligation applicable to grandparents is regulated on the basis of the same principles. In establishing the obligation in both countries, the best interests of the child have been taken into account as well as the circumstances related to the property status of the grandparents.

There are also certain differences in the case law on how the courts of the Republic of Estonia and the Russian Federation deal with legal issues related to the child maintenance substitution obligation. The author finds that Estonian case law is more precise and takes into account more individual details, on which it also builds its argumentation and future decision. This, in turn, determines whether or not the court decision was made in the best interests of the child. The author considers that the Russian case law does not analyse the circumstances related to the substitution obligation with sufficient precision. Nevertheless, the author finds that the case law is similar in both Estonia and Russia, as it is based on a law built on the same principles.

According to the author, the current legislation is regulated as precisely as possible. However, the author proposes to supplement child maintenance substitution obligation of both the Republic of Estonia and the Russian Federation with a clause where an accurate property analysis of grandparents' or relatives' relatives must be performed, including income and expenses, and compared with previous similar case law analyses for an objective answer. In addition, the substitution obligation of both the Republic of Estonia and the Russian Federation must be supplemented with the fact of which lineage grandparents are obliged to pay the child maintenance substitution obligation. For example, if the child is maintained by the mother and/or the child's grandparents from the mother's lineage contribute to the child's maintenance, according to their means, the maintenance of the child should then be carried out by the child's grandparents from the father's lineage. Otherwise, the opposite must be applied.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusartiklid

1. Anepaio, T., Hussar, A. jt. Sissejuhatus õigusteadusesse. Tallinn, Juura 2005.
2. Aru, A., Paron, K. Lapse parimad huvid. - Juridica, Nr. 6 2015.
3. Clark, M.C. Imputing parental income in child support determinations: what price for a child's best interest? - Catholic University Law Review, Vol. 49, Issue 1. 1999.
4. Engle, E. The Convention on the Rights of the Child. - Quinnipiac Law Review, Vol 29, Issue 3 2011.
5. Erne, J. Eesti õigusteadlaste päevad 1922-1940: protokollid. Tallinn: Juura 2008.
6. Göttig, T., Hallik, L., Uusen-Nacke, T. Abielulahutuse õiguslik regulatsioon Eestis. Võrdlus Euroopa perekonnaõiguse printsiipidega abielu lahutamise ja lahutatud abikaasa ülalpidamise kohta. – Juridica, Nr. 4 2006, 245.
7. Hallik, L. Lahutatud abikaasa ülalpidamine Eestis. – Juridica, Nr. 5 2006.
8. Hääl, H., Surva, L., Valma, K. Lepitusmenetlus perevaidlustes. Juridica, Nr. 1 2014.
9. Justiitsministeerium. Saksa Tsiviilseadustik BGB. Tallinn: Juura 2011.
10. Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008.
11. Kõve, V. „Head“ ja „halvad“ võlgnikud ja võlausaldajad. Juridica, Nr. 4 2014.
12. Lüderitz, A. Perekonnaõigus: õpik. Tallinn: Juura 2005.
13. Narits, R. Õiguse entsüklopeedia (2., täiendatud ja parandatud trükk). Tallinn: Juura 2007.
14. Nurmela, I. Põldvere P-M. Vaidluste efektiivne kohtuväline lahendamise – Juridica nr 1 2014.
15. Paulus, C. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemine ja sundtäitmine. Tallinn: Juura 2002.

16. Poska-Grünthal, V. See oli Eestis 1919-1944. Stockholm: Linkoln Blöm 1975.
17. Tiivel, R. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2009.
18. Uusen-Nacke, T., Göttig, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – Juridica, Nr. 2 2010.
19. Valma, K., Surva, L., Hääl, H. Lepitusmenetlus perevaidlustes. Juridica, Nr. 1 2014.
20. Vutt, M. Hagi ese ja alus ning hagi muutmine kohtupraktikas – Juridica, Nr. 5 2011.
21. Антокольская, М.В., Семейное право. - М.: Юрист 1997. Antoskolskaja, M.V., Semejnoe pravo. – М.: Jurist 1997.
22. Косова О. Ю. Право на алименты. Законодательство, теория, практика. – М.: Palmarium Academic Publishing, 2015. Kosova O. J. Pravo na alimentõ. Zakonodatelstvo, teoriija, praktika. – М.: Palmarium Academic Publishing, 2015.

Eesti õigusaktid

23. Perekonnaseadus. RT I 1994, 75, 1326.
24. Perekonnaseadus. RT I 2009, 60, 395.
25. Perekonnaseadus. RT I 2010, 22, 108.
26. Perekonnaseadus. RT I 2010, 34, 181.
27. Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. 2009.
28. Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 546 SE, 2014.
29. Seletuskiri perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. 11.06.2014.

Euroopa Liidu õigusaktid

30. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes – Document 32009R0004, 10.01.2009.

31. Nõukogu määrus 2009/941/EÜ: Nõukogu otsus, 30. november 2009 , mis käsitleb ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007 . aasta Haagi protokollisõlmimist Euroopa Ühenduse poolt – 2009/941/EÜ, 23.11.2007.

Venemaa õigusaktid

32. Graždanskii protsessualnõi kodeks Rossijskoi Federatsii. 14.11.2002 N 138-ФЗ (ред. от 30.04.2021).
33. Semejnõi kodeks Rossijskoi Federatsii. 29.12.1995 N 223-ФЗ (ред. от 29.05.2019).

Eesti kohtulahendid

34. RKTКо 3-2-1-75-11 (19.10.2011).
35. Tsiviilasi nr 2-14-5522 (11.07.2014).

Venemaa kohtulahendid

36. Железнодорожный городской суд. Апелляционное определение № 11-57/2014 (21.08.2014).
37. Нижегородский районный суд. Решение № 2-250/2016 (25.04.2016).
38. Пензенский областной суд. Решение № 33-2405 (28.11.2006).
39. Ярцевский городской суд. Апелляционное определение № 11-19/2015 (05.05.2015).

Muud allikad

40. Digar. Baltimaa eraseadus. Esimene raamat (1898) <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:14500/23547/page/1> (10.04.2021)
41. Euroopa Komisjon. Õiguslane koostöö Euroopa Liidus, Juhend õiguspraktikutele, 2014. (10.04.2021).
42. Grünthal, T. Märkmeid Eesti perekonnaseaduse eelnõu kohta. Abikaasade isiklikud ja varanduslikud vahekorrad. – Juriidiline ajakiri „Õigus“, Nr. 4 1932, 156-183.
43. Kagadze, M. Perekonnaõpetus: inimeseõpetuse õpik gümnaasiumile. Tallinn: Koolibri 2007.

44. Statistikaamet. Abielud ja lahutused, 2021. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/abielud-ja-lahutused> (20.04.2021).
45. VNFSV ABIELU, PEREKONNA JA EESTKOSTE SEADUSTE KOODEKS. Tartu: RK TEADUSLIK KIRJANDUS 1946, 46.
46. Береснева, А. Н., Гуреева В. А., Порядок исполнения судебного решения: обеспечение прав взыскателя и должника. М.: ЗАО «Библиотечка «РГ»», 2012. <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=CMB&n=17275#08986382745708781> (10.04.2021). Beresneva, A. N., Gureeva V. A., Porjadok ispolnenija sudebnogo rešenija: obespechenie prav vzõskatelja i dolžnika. M.: ЗАО «Bibliotechka «RG»», 2012. <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=CMB&n=17275#08986382745708781> (10.04.2021).
47. Лехин И., Петров Ф. Словарь иностранных слов. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1954. Lehin I., Petrov F. Slovar inostrannõh i natsionalnõh slovarei, 1954.
48. Нечаева А.М. Семейное право: курс лекций. – М.: Юрист 2011. Netšäeva A.M. Semejnoe pravo: kurs lektzii. – М.: Jurist 2011.